

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Крум Ернстов Бъчваров, член на Научното жури

Национален археологически институт с музей при Българската академия на науките

на научните трудове, представени в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по направления 2.2. История и археология (специалност Праистория) за нуждите на Националния археологически музей,

обявен в „Държавен вестник“, брой 39/27.05.2022 г.

Научното жури е назначено със заповед I-1066 / 27.07.2022 г. на директора на Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките в конкурс, обявен с решение на Научния съвет на Института (протокол 43 / 18.05.2022 г.). Спазени са изискванията на Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в РБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в НАИМ–БАН.

Документи за участие в конкурса е подал само един кандидат: гл. ас. д-р Камен Яворов Бояджиев.

Камен Бояджиев завършва магистратура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2006 г., а през 2011 г. успешно защитава докторската дисертация „Въоръжение през халколита в българските земи“. От 2007 г. е уредник в отдел „Експозиции“ (НАИМ–БАН), който оглавява през 2013 г. От 2012 г. е главен асистент.

В досегашната си научна кариера д-р Бояджиев последователно следва изследователските си интереси в областта на късната праистория. Той участва в и ръководи археологически разкопки и теренни издирвания, участва в съставителство на сборници и в редакционни колегии, изнася доклади на престижни национални и международни научни форуми. Плод на задълбочената му научноизследователска работа са 2 монографии, 4 студии (1 под печат) и 43 статии и съобщения (30 в Археологически открития и разкопки). Автор и съавтор е и в 31 научно-популярни публикации.

Кандидатът участва в конкурса с научна продукция, която надвишава минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2, 3 и 5 от ЗРАСРБ, както и изискванията по чл. 15, ал. 3, и чл. 18, ал. 2, от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НАИМ–БАН. Списъкът на цитиранията на негови публикации в най-голяма степен демонстрира, че изследванията на д-р Бояджиев са добре познати на научната общност и често са използвани от нея.

За рецензиране от Научното жури са представени 17 публикации: 1 монография (в съавторство), 3 студии (в съавторство) и 13 статии (самостоятелни и в съавторство), които не повтарят използваните за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Представена е и публикуваната му докторска дисертация, която приемам само с оглед на покриване на минималните национални изисквания.

Те най-общо могат да бъдат представени в следните групи:

1. Публикации, свързани с темата на дисертационния труд на кандидата

След придобиването на образователната и научна степен „доктор“ Камен Бояджиев издава три статии, в които използва научноизследователски теми от дисертацията си: „Каменни боздугани от неолита и халколита в България“ (2014), „Battle axes in Chalcolithic cemeteries from Northeastern Bulgaria and the Western Black

sea coast“ (2015) и „Warfare in the Chalcolithic of Bulgaria“ (2016). Въпреки че се основават на части от публикуваната му докторска теза, в тези сравнително кратки съчинения той допълва и доразвива проблематиката на праисторическото въоръжение, в която е безспорен авторитет. Особено в последната цитирана статия, д-р Бояджиев привлича и данни за отбранителни съоръжения и травми, установени при изследване на скелетни останки, за да достигне до заключения относно социалното развитие на праисторическите общности, при това представени в диахронен план.

2. Халколитни отбранителни съоръжения

Макар че ѝ е посветена само една статия – „Environmental and cultural factors in the development of Chalcolithic fortifications in Bulgaria“ (2018), – тази тема, която логично е свързана с проблематиката за праисторическите оръжия, по очевидни причини представлява сериозен интерес за кандидата. В публикацията накратко са обобщени известните данни за селищните защитни структури през каменно-медната епоха в българските земи. Заключение е твърде лаконично за възможностите, които дават и темата, и откритите свидетелства, а „пропускането“ на добре известни теории за причините за появата на дискутираните съоръжения и техните функции не прави позитивно впечатление.

3. Тел Юнаците

Резултати от проучванията на селищната могила при Юнаците са представени в 2 публикации: „Най-ранното обработено злато?“ (2017) и „Chronological Modelling of the Chalcolithic Settlement Layers at Tell Yunatsite, Southern Bulgaria“ (2021). И двете са в написани в съавторство и са свързани с частни проблеми на проучванията на селищната могила. Първата цитирана статия разглежда извънредно важния проблем за възникването на златната металургия, но макар данните за обсъжданите златни артефакти да са представени задълбочено и изчерпателно, заключенията се основават на недостатъчно свидетелства и спорни презумпции. Второто цитирано съчинение представлява съществен принос в абсолютното датиране на халколитните нива в Тел

Юнаците и изобщо в хронологията на югоизточноевропейската каменно-медната епоха.

4. Публикации на отделни теренни проучвания

На резултати от теренни проучвания са посветени статиите „Нови данни за археологическата карта на Пазарджишка област. Резултати от теренни издирвания в землищата на селата Калугерово, Памидово, Динката и Щърково“ (2019) и „Archaeological excavations at tell Karnobat“ (2015). И двете са написани в съавторство и представляват научен принос, доколкото въвеждат в обращение нови данни, придобити при археологически разкопки и теренни издирвания.

5. Преход към късния неолит

Тази тема е засегната само в една статия, която е публикувана в изключително влиятелното списание „Quaternary International“: „The transition to the Late Neolithic in the Upper Thracian Plain“ (2020). Обзорът на промените в материалната култура, селищната система и социалната структура е извършен добросъвестно, макар че не представя нови данни и не води до нови заключения. Принос представлява използването на данни от платформата „Археологическа карта на България“, макар че не мога да не изразя съмнение в достоверността на конкретни параметри в тази база данни, включително свързани с хронологията и типа на паметниците. Известно противоречие намирам и в смесването (или сблъскването) на културно-историческия подход с методологии, основаващи се на използване на социални и природонаучни анализи. Що се отнася до интерпретацията на ямни обекти като селища, тя не се основава на конкретна и последователно изложена аргументация и авторът отново пропуска да дискутира доказателствата на конкурентните теории.

6. Участие в публикации, посветени на природонаучни анализи

Тази група включва три статии: „The archaeobotany of Late Neolithic – Early Chalcolithic Varbishi Dol (Bata, Panagyurishte municipality, Western Bulgaria): Results

from the rescue trail trenching campaign“ (2021), „Using Y-chromosome capture enrichment to resolve haplogroup H2 shows new evidence for a two-Path Neolithic expansion to Western Europe“ (2021) и „Ten millennia of hepatitis B virus evolution“ (2021). И трите са в съавторство, като д-р Бояджиев не е основен автор и ролята му в тях се изразява в предоставяне на материал от теренни проучвания за анализ. Трябва обаче да отбележа, че това в никакъв случай не омаловажава изключителното значение на този тип научно сътрудничество, резултатите от което на свой ред дават възможност за провеждане на изследвания от теоретичен и обобщителен характер.

7. Халколитните обекти при Върхари и Орлица

На тази тема са посветени пет публикации, всички в съавторство: „Върхари и Орлица: две халколитни селища от източните Родопи“ (2022), „Chalcolithic settlements Varhari and Orlitsa, Eastern Rhodope Mountains: two models of interaction with the environment“ (2014), „The Late Chalcolithic site of Orlitsa“ (2015), „Investigations at the Chalcolithic settlement at Varhari“ (2015) и „The Chalcolithic settlement at Varhari: One production and trade center in the Eastern Rhodope Mountains“ (2018). Сред тях е цитираната тук на първо място монография, представена като хабилитационен труд в конкурса, и тъй като в нея е събрана цялата информация, частично съдържаща се в останалите, в рецензията ще дискутирам само нея.

Д-р Камен Бояджиев е автор на 7 глави от „Халколитно селище Върхари“ – Местоположение и история на проучванията; Каменни сечива; Украшения от камък; Керамични предмети; Изворова база (частично); Форми и украса на керамичните съдове; Паралели на керамичния комплекс от Върхари (общо 130 страници БДС), – както и на части от „Къснохалколитно селище Орлица“, за което представя коректен разпределителен протокол. Приносът му отговаря на самостоятелна монография в съответствие с минималните национални изисквания.

Тук е мястото да посоча, че този том представлява изключително странно книгоиздателско и редакционно решение, изправящо читателя пред въпроса как да го

цитира. Книгата има двама редактори, а според съдържанието двете ѝ съставни части имат отделни групи съавтори. Двете части обаче имат и самостоятелни съдържания, в които са посочени отделни автори на главите. И това не е най-малкият проблем, който откривам в монографията (или по-скоро в двете монографии, обединени в общ том). Структурата на описанията на проучените останки често е хаотична, самите описания са неясни, използва се „жаргон“ без конкретно значение в българския език или археологическата терминология. Отделни ансамбли от материалната култура не са проучени и съответно публикувани изцяло, не се посочват конкретни количествени данни, не е направена връзка между изследваните артефакти и съответните им археологически контексти.

На този фон, авторските части на К. Бояджиев правят впечатление за добросъвестност и задълбоченост. Публикуваните от него ансамбли от артефакти са напълно използваеми. Известно изключение прави избраната класификационна и типологическа схема в главата, посветена на керамичния комплекс. Въпреки посочения като причина за този избор фрагментарен характер на материала, прилагането на вече установени в българската праистория схеми щеше да даде възможност за вътрешноселищни, регионални и надрегионални сравнителни анализи, каквито в този случай биха били затруднени от възприетия от автора подход. Хабилитационният труд на д-р Бояджиев все пак въвежда в научно обращение нови материали и данни, които ще окажат положително въздействие върху развитието на познанията ни за каменно-медната епоха в Родопите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки изложените в тази рецензия критични бележки, цялостното ми мнение за научната продукция на единствения кандидат в конкурса е положително. Тя напълно отговаря на минималните научни изисквания, поради което смятам, че на гл.

ас. д-р Камен Яворов Бояджиев трябва да бъде присъдена академичната длъжност „доцент“.

25/09/2022 г.

Брястово

доц. д-р Крум Бъчваров